

גליון נושא: 'מצלמות אבטחה בשבת'

בס"ד, יום ג' לפרשת חוקת, כ"ט סיון תשע"ו. דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות מסכת פסחים דף כה: לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'.
לע"נ הרבנית הצדקנית יעל בת יפה ג'מילה ע"ה – אשת חבר למרן רה"י רבי שלום כהן שליט"א.
לרפואת מנחם בן עמנואל בתושח"י, לרפואת דינה שמחה בת דבורה בתושח"י.

לא אפשר ולא קמכון

מבואר בגמ' (פסחים דף כה:): שיש מחלוקת בין שני לישנות הגמ' מה הדין בלא אפשר ולא קמכון. סוף דבר יוצא - בלא אפשר ולא קמכון, מותר ליהנות מעבודה זרה רק לדעת ר' שמעון ולא לדעת ר' יהודה, ולחד לישנא גם אליבא דר' יהודה.

והקשו הראשונים מדוע אסור להתרפאות בע"ז למרות שיש סכנת נפשות, והרי אי אפשר ולא קמכון מותר. ותירץ הר"ן (חולין דף לב. מדפי הרי"ף) וכפי שביאר הפנ"י את דבריו, דכל ההיתר הוא רק בהנאה הבאה לו לאדם ממילא כלומר כשהוא אינו הולך ולוקח את ההנאה בגופו אלא הולך לדרכו ופוגע בו ריח על ידי זה. אבל אם הולך ולוקח את הע"ז להתרפאות אסור.

ומדויק לשון הגמ' הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו, כלומר שהוא אינו עושה מעשה ליקח את ההנאה אלא בדרכו פוגע ממילא בהנאה. ושאינו מגורר אדם ספסל וכו' עושה מעשה בפועל ומשא"כ הכא.

1. הוכחת הגרי"ש אלישיב

מכאן הוכיח הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשיעורו היומי ('הערות' למסכת פסחים דף כה:), שיש להביא מכאן סניף להתיר, ללכת בשבת במקום שיש מצלמה המצלמת אותו בכל רגע. וזה שכיח במקומות רבים בפתחי חנויות שבפתחם מותקנות מצלמות המופעלים אף בשבת ומצלמים את כל העוברים ושבים, וכאשר הוא בא לעבור שם אף שודאי שהמצלמות יקלטו אותו, אין כאן איסור משום שהוא הלך לדרכו ולא איכפת ליה במה שהם משתמשים בו ומצלמים אותו ללא צורך בשבילו שאין כאן מעשה שלו ואינו מעשה איסור.

והוסיף הגרי"ש שאין להקל תמיד על פי זה מאחר שאינו מוסכם על כל הראשונים כאן, כי הרי יש אומרים שגם כשאין עושה מעשה אסור, עכ"ד.

'פסיק רישא': חשוב להדגיש, שהמצלמות הם בגדר 'פסיק רישא', כי יודע בודאות שאם הולך ברחוב הוא מצולם, ונמצא שתלוי זה במחלוקת תוס' והר"ן האם חל על זה ההיתר של לא אפשר ולא קמכון. לדעת התוס' הסוגיא עוסקת באופן שאינו 'פסיק רישא', אך אם זה 'פסיק רישא' אסור, ואין בזה ההיתר של לא אפשר ולא קמכון. ורק לדעת הר"ן (חולין דף לב. מדפי הרי"ף) אפילו ב'פסיק רישא' מותר בלא אפשר ולא קמכון. משום שהאיסור בא מאיליו בלא מעשה איסור מצידו (ש.י.).

פנינים

עדיף לא לדעת!

יוסיף דעת יוסיף מכאוב: הנה מבואר בארחות שבת (פט"ו סע"ף לה), שלכו"ע אם אינו יודע מהמצלמות, מותר. ומספרים באי בית הגרי"ש (מ.ד.ל.) שכמה פעמים אמר הגרי"ש אלישיב זצ"ל שעדיף שלא יפרסמו שיש מצלמות בדרך 'לכותל המערבי', כי כך ההולכים בלאו הכי הם בגדר מתעסק, שהרי אינם יודעים שבכך מצטלמים. וכן כתב בספר משנת אי"ש שהשיב הגרי"ש, אם הוא לא יודע שיש שם מצלמה אפשר לעבור, הוא כלל לא יודע שהוא עושה מלאכה. ואפילו אם נדלק אור מחמת כן כיון שאינו יודע מותר.

והוסיף בספר שבות יצחק (חלק גדרי מעשה ופסיק רישא בטכנולוגיות החדשות פרק י"א עמוד קל"ט) בשם הגרי"ש, למרות שבכל מתעסק צריך להפריש מי שנכשל במתעסק, אבל ההולך לפני מצלמה אין צריך לומר לו ולהודיע לו שיש מצלמה שלא יהא מתעסק, כי אפשר לצרף את הסברא שאינו נחשב כעושה מלאכה על ידי מעשה.

ושמעתי מהגרי"א כהן שליט"א כלפי שכנים של בית עסק, שעדיף לא להודיע לשכנים, כי בלאו הכי אי אפשר לבטל את זה, כי אם לא יפעל בשבת, הגנבים גם ישמעו מזה ויבואו לגנוב בשבת, ולכן עדיף שלא לומר לשכנים ומותר להם מדין מתעסק.

יש אומרים שיגיד לשכנים שבשבת זה לא עובד ואף שאינו אמת, וממילא לשכנים זה יהא מותר מדין מתעסק. יש מקומות שבגלל הגניבות התקינו מצלמות, ואומרים שבשבת זה מכובה כאשר בפועל הוא דלוק גם בשבת, ומותר לשואלים מדין מתעסק שהם סבורים שאינו פועל.

מאידך: לדעת כמה חכמי הוראה שליט"א, בשבת צריך לכבות את המצלמות ולא לעשות פרסום מזה, כדי שהגנבים לא יבואו לגנוב בשבת. וזה נוגע גם לאותם בתי כנסת שהתקינו מצלמות בבית כנסת, או בלובי בכניסה. וכן שמעתי מגבאי בית כנסת גדול וחשוב, שהוא לא נכנס לשאלות וספיקות, ובכל כניסת שבת וחג, הוא מוריד את 'השאלטר' הראשי של כל מערכת הצילום, שכן יש מדקדקים ומפקקים על ההיתרים, ועוד שאין כאן פיקוח נפש, אלא רק שמירה ופיקוח למניעת נזקי ממון, ושמירת הרכוש.

יש יהודי בירושלים תלמיד חכם מופלג שליט"א, שמחמיר לא לעבור בשבת ליד מקום שיש מצלמה, וכמובן שאינו הולך 'לכותל המערבי' בשבת. פעם באו אליו שני צורבים בטענה, שבמסלול שכבר מצא כדי ללכת מביתו לבית הכנסת הסמוך, גם יש מצלמות. עוד בטרם סיימו את דבריהם עיכב בעדם בשני ידיו, ואמר להם, אל תגידו לי, כרגע לפני שאתם מודיעים לי אני בגדר מתעסק. וכי מה אתם רוצים, שכל השבת אני יהיה ספון וסגור בבית?! ❖

ואע"פ שהר"ן מדבר כלפי איסורי הנאה, אבל בשבת זה איסור של מלאכה, ומפורש בגמ' שמודה ר' שמעון בפסיק רישא ולא ימות שאסור. מ"מ מבואר בחפץ חיים (כלל ו' אות ה') שטעם ההיתר של הר"ן משום שהאיסור בא מאיליו בלא מעשה ולכן פירש שאין זה דין רק באיסורי הנאה אלא גם בכל איסורי תורה כגון לשון הרע שאם שמע ללא שום מעשה מצידו אין

זה מעשה איסור, ושפיר הורה הגרי"ש שגם כלפי מצלמות בשבת לא חשיב מעשה, ולכן לא מגרע מה שהוא 'פסיק רישא' (י.ש.ק.). אכן לפי הבנת הגר"ש שקאפ זצ"ל (שערי יושר שער ג' פרק כה) סברת הר"ן זה רק בהנאה שלא חשיב לקיחת הנאה, וקיבלו חז"ל שכל ההנאות אינם אסורות אלא דוקא ע"י השתמשות של לקיחת הנאה. וא"כ כלפי מלאכת שבת ודאי שיהא בזה איסור.

'פסיק רישא' דלא ניחא ליה: אפשר לתלות עיקר נדון זה של הליכה במצלמות, במחלוקת הראשונים בדין 'פסיק רישא' דלא ניחא ליה, לדעת הערוך מותר, אך לדעת התוס' (כתובות דף ו) אסור, ובשו"ע (או"ח שכ, יח) סיים: "והעולם נוהגים היתר, ויש ללמד עליהם זכות... ויש לגמגם בה, וטוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת החבית בשעה שפוקקים הנקב", ועיין שם מה שהכריע המשנ"ב (ס"ק נה) בשם הט"ז, ונמצא שקשה להתיר רק מכח זה.

אי אפשר: זה ברור שללכת ברחוב כשיש שם מצלמה ולא ניחא ליה לצורך הליכה לבית כנסת או לביקור אצל קרובים או כל צורך אחר, הוא בגדר של 'אי אפשר', ולכן התיר הגרי"ש משום לא אפשר ולא קמכון. ולא שייך לטעון - שיכול להשאר כל היום בבית, כי הרי גם בכל האופנים שמובא בגמ', יש לו אפשרות טכנית לא לעשות את האיסור, רק שצד ההיתר יותר קשה לו. לדעת התוס' (פסחים דף כה: ד"ה לא אפשר) אם יש לו טורח גדול כבר חשיב אי אפשר. והמהר"מ חלאווה (פסחים דף כה: ד"ה איתמר) מקיל יותר בהגדרה, ולדעתו אפשר פירושו בשוה, וכל שאינו בשוה דהיינו שצד האיסור הוא יותר קרוב אפילו מעט, מהאופן המותר, כבר חשיב אי אפשר.

2. שכונת גאולה בירושלים

שואל אברך: אני גר בשכונת גאולה בירושלים, ויש בכל האיזור מצלמות ומערכות אבטחה של החנויות נגד גנבים המצלמות ומקליטות ושומרות את התמונות לפחות 14 יום. הן לא זזות ולא נדלק שום אור. אין פה בעיה של ביטחון על עסקי נפשות, ויש רק גניבות קטנות של רכוש. כעת השאלה, כאשר אני יוצא לבית כנסת בשבת האם יש בזה חשש איסור, האם מותר לי להיות מצולם בשבת?

הפעיל מערב שבת: נדון זה קיים גם לענין הפעלת המצלמות מערב שבת. מה שנכריע כלפי האדם שעובר תחת עין המצלמה האם מתייחס אליו הצילום, ממילא נדע גם דינו של האדם שהפעיל את המצלמות מערב שבת. לדעות האוסרים לעבור, יתכן שהמפעיל עובר באיסור של 'לפני עור'. אך לדעת המקילים לעבור, מותר גם להפעיל את המצלמה מערב שבת, ואין בזה חשש 'לפני עור' (י.ג.). [זה ברור שאם אין בכך צורך גדול, יש לנתק את המצלמות לפני שבת. הואיל ולא יצאנו מידי כמה ספקות, שהרי כידוע יש הרבה פוקים שצידדו לאסור את ההליכה במצלמות, וישנם דגמי מצלמות שיתכן שאסורים לכל הדעות, אולם עדיין צריך לדעת מה עיקר הדין בזה].

אפשר לכבות: שאלה דומה לזו נידונה רבות בדברי הפוסקים בנוגע למצלמות אבטחה שהוקמו בעיר העתיקה. אולם שם עיקר הפולמוס האם זה נחשב 'פסיק רישא' דניחא ליה, כי הסיבה שהוא רגוע בצעידתו לתפילה בכותל המערבי הוא בגלל שעל ידי המצלמה אפשר לנטרל בזמן אמת את המחבלים רח"ל (אי"ה יובא בהרחבה בגיליון הבא). אבל כאשר עובר ב'גאולה' אין זה ניחא ליה, כי הרי גם בלי המצלמות הוא היה הולך שם, ואם היו שואלים אותו האם לכבות את המצלמות, הוא היה עונה 'תכבו'. ואדרבה ניחא ליה, שיכבו את כל המצלמות כדי שלא יכשל בחשש איסור. וזה ברור שניחא ליה צריך לדון האם חפץ בתועלת או לא, אבל מה שלא ניחא ליה בגלל האיסור ודאי הוא בגדר ניחא ליה כי מצד המעשה עצמו חפץ בו, ויש לזה סמך בדברי התוס' (פסחים דף כו: ד"ה עלה) כלפי עול של פרה אדומה.

חיישן: בנוסף יש כמה סוגים של מצלמות שונות שיתכן שיש בהם בעיה לכל הדעות. כגון סוג המצלמות שכאשר אדם עובר מודלקת נורה אינפרא אדום, שיש בזה חשש של מבעיר, [בנורות 'לד' (LED) יש עוד צירוף להקל כי אינו אש ממש]. וכן מצוי בהרבה מסוגי המצלמות, שלא שומר את התמונות בזכרון המחשב אם אין תנועה, ויש חיישן שתפקידו להרגיש שיש תנועה בשטח, ורק אז הוא אוגר את התמונות במחשב. כלומר הנכנס לאיזור המצלמה, מוסיף פעולה שלא היתה, ויש לברר אצל המומחים האם לצורך כך מופעל מעגל חשמלי. כדי למנוע בעיות אלו, התקינו בהרבה חנויות מערכות צילום ב'מצב שבת', המצלמים ואוגרים את התמונות באופן רצוף ללא קשר לתנועות האדם, (המשתמש קובע מתי יתבצע מחיקת התמונות, אחת לתקופה - כגון כעבור 14 יום, וקיים גם אפשרות שלא ימחק כלל). אכן יש ממורי הוראה שליט"א שמתירים גם במצלמות אלו כיון שאין זה מלאכת מחשבת ופסיק רישא דלא ניחא ליה ודבר שאין מתכוון.

3. דעת האוסרים

האוסרים: כידוע הגרי"ש אלישיב זצ"ל צידד שזה נחשב כותב, בספר 'משנת אי"ש' מסופר - פעם אחת כאשר נפגשו הגרי"ש אלישיב זצ"ל וחתנו הגר"ח קניבסקי שליט"א, נסובה השיחה אודות המצלמות בדרך 'לכותל המערבי', ונחלקו האם זה נקרא כותב או לא כיון שאינו דרך כתיבה הגרי"ש טען שזה חשיב כותב שלא כדרך ואולי הוי כדרך, אינו בגדר מתעסק כי כך דרך פעולתו. ואילו הגר"ח צידד, שהיום זה נהיה המנהג לכתוב באופן זה, ויכול להיות שזה כתיבה דאורייתא.

סיכום דעת הגרי"ש: באי בית הגרי"ש (מ.ד.ל.) מסכמים את דעתו בעניין, וכעין זה כתב הגרמ"מ קרפ שליט"א (בספרו הלכות שבת בשבתו), שבכל אופן אין זה איסור דאורייתא כי אין זה דרך כתיבה. ואם אין התמונה מופיע על גבי מסך בשעת הצילום מותר לכתחילה [למרות שהתמונות נשמרות בזכרון המחשב, כיון שזכרון וירטואלי של מחשב אינו נחשב כתיבה], בתנאי שלא ניחא ליה, כגון בחנויות. (ואם ניח"ל יש לדון). ואם יש מסך שהצילום עולה מיד כפי שמצוי במצלמות אבטחה שהתמונה עולה במסכי ה'מוקד חירום', בזה חמור יותר שיש כאן כתיבה, וכל ההיתר זה רק מצד כתב שאינו מתקיים ולכן אינו לכתחילה, ויש להחמיר בזה. ובכותל דניחא ליה שבכך נמנעים פיגועים וכן בודיאו בכניסה לבנין שמעונין שהשומר יראה אותו ויפתח לו את הדלת, יש להחמיר מדינא. אולם עדיין אין לומר שזה איסור גמור מעיקר הדין, כי עדיין היה חוכך בדעתו אולי נאמר כסברת ה'שבט הלוי', שזה לא נחשב כלל מעשה של האדם ההולך ברחוב.

הגרד"א מורגנשטרן שליט"א דן בשיעורו שיש בזה חשש של 4 מלאכות דאוריתא. בין החששות: כותב, מכה בפטיש, בונה (לדעת החזו"א שסגירת מעגל חשמלי הוא בכלל מלאכת בונה, וגם כאן הוא סוגר מעגל חשמלי), או מבעיר (מעגל חשמלי), ויש אומרים שיש בזה חשש של מתקן מנא. למעשה דעת הגרד"א מורגנשטרן שבכל המקומות אפשר להקל, כי הוי 'פסיק רישא' דלא ניחא ליה, אבל בכותל המערבי וכדומה זה פסיק רישא וניחא ליה ולכן לדעתו אסור ללכת לכותל המערבי בשבת.

הגר"מ גרוס שליט"א סובר שאסור לעבור כאשר המצלמה פועלת, ומעשה שהיה שהורה ל'רשת בר כל' לסלק את המצלמות הסמוכות לשיבת 'אורחות תורה'. אולם ביחס למחלבות שיש שם מצלמות כדי שיוכלו לעקוב שלא נחלבים בשבת על ידי ישראל הורה שכלפי זה יש לסמוך על שיטות המקילים, כיון שהיהודים שנמצאים שם הם מומרים, ולא צריך לדקדק עליהם בחומרות (י.ג.).

4. דעת המתירים

המתירים: דעת **הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל** להתיר (במכתב שנד' בסוף ארחות שבת ח"א עמ' תקיג, ושוב נד' גם בשבט הלוי ח"י סי' קס), וכן דעת **הגר"ד זלמן נחמיה גולדברג שליט"א** (הו"ד בעטרת שלמה, כרך ו, עמ' נז) להתיר, וכתב שם בשם **הגרש"ז אורבך זצ"ל** שכבר התיר עניין זה, וכן דעת **הגר"ר עובדיה יוסף זצ"ל** (שו"ת יביע אומר, ח"ט, סימן לה) להתיר. וכן מטו משמיה **דהגר"נ קרליץ שליט"א** שהוא מתיר ללכת במקום בו יש מצלמות, כיון שאינו מעוניין להצטלם.

ודעת **הגר"א נבנצל שליט"א** שכל חשש האיסור הוא רק משום מתקן מנא, שכן יוצר כעת תמונה, וכן יתכן 'תיקון מנא' כלפי הנתונים שהוזנו במחשב, כמו שכל אחד מבין שאסור להכניס שירים לנגן בשבת כי זה חשיב מתקן מנא, כי מביאים לידי תכלית את הזכרון של הנגן (עיין בארחות שבת שדן על זה), אך למעשה דעת הגר"א נבנצל שמותר לכתחילה ללכת ל'כותל המערבי' בשבת ובחג, כי אין זה מלאכת מחשבת.

5. ציטוט מספר 'ארחות שבת'

לסיכום: נושא זה רחב מאוד ונאמרו בו כמה צדדים להחמיר, וכמה צדדים להקל, ונצטט בזאת סיכום הדברים כפי שכתב בספר **"ארחות שבת"** (פרק ט"ו סעיף לה הערה נה, פרק כ"ו, סעיף כז הערה מ"ד), כאשר האדם עובר בשבת ליד מצלמה עם עין אלקטרונית הקולטת את צורתו ותמונתו, והאדם עצמו אינו מתכוון כלל להקרנת תמונתו על גבי המסך, הדבר מותר, וההיתר הוא גם כאשר נעשים רישומים בני קיימא במערכת הזכרון של המחשבים והמצלמות, וניתן לראות בהם את ההסרקות והתמונות בכל זמן. אך כאשר האדם מתכוון שתמונתו תיראה על גבי המסך, ישנם כמה מגדולי ההוראה שאסרו וישנם כמה מגדולי ההוראה שהתירו, אולם כשהתמונה נקלטת בזכרון המכשיר והאדם רוצה שתמונתו תיראה על גבי המסך (אף שאינו רוצה שהתמונה תישמר בזכרון), הדבר אסור.

בכל העולם: למעשה, אי אפשר להמלט מבעיה זו, המציאות היא שבכל העולם מותקנים מצלמות. ומי שרוצה להחמיר לא יכול לצאת מביתו במהלך כל השבת. לשם דוגמה נתמקד בעיר ירושלים, יודעי דבר (א.א.) מציינים, שבירושלים מותקנים מצלמות כמעט בכל מקום בולט בעיר, על ידי גורמים שונים. ואכן רוב הפיגועים, מתועדים במצלמות האבטחה השונים. [גם בעיר התורה 'בני ברק', כמעט כל העיר מכוסה במצלמות].

מטעמי בטחון הותקנו מצלמות, הפרוסות בכל איזור העיר העתיקה והכותל המערבי (מערכת מבט 2000). כך גם מותקנים מאות מצלמות אבטחה בכל הצמתים המרכזיים ובמוקדים שונים, בדגש על האיזורים הרגישים. כך גם מוסרט כל תוואי קו 'הרכבת הקלה'. בנוסף יש את המצלמות בכבישים, לפיקוח על הרכבים הנוסעים ('טסים') בכבישים.

התקן פרטי: יש גם אלפי מצלמות, המותקנים באופן פרטי למניעת גניבות ונזקים: על-ידי חנויות, צינגים ובנקים, מוסדות ציבור, בתי חולים, בתי מלון, אולמות, וכדומה. מצלמות אלו בדרך כלל מכוונות גם לכיוון הכניסה והרחוב, וטווח הצילום מכסה רדיוס די רחב, כדי לפענח בקלות את נסיבות הגניבות והנזקים.

גם ידוע שהרבה אנשים אמידים, מתקנים מצלמות אבטחה בכניסה לביתם, או וידיאו בלובי לראות מי חפץ להכנס.

מלמלה: בנוסף מופעלים ברחבי ירושלים עשרות 'מצלמות על', המסוגלות לצלם במרחב הראיה שלהם כל רחוב ובית. הם קולטות ברזולוציה גבוהה מאוד, כל איש, מכונית, חצר, וכל עצם שהוא. ויש מהם שיכולות לצלם על ידי כיוון 'הזום' גם בתוך בתים פרטיים (מה טובו אהליך יעקב??). במקרה של אירוע בטחוני, מכוונים את המצלמות, ויש 'תיעוד חי' מן השטח. ועוד לא דברנו על הלווינים שיש לכל מדינה ומדינה, המטיילים במרחבים האין סופיים של היקום, וישנם לווינים שיכולים לצלם את הפנים של כל אדם הצועד לתומו ברחוב, ואם נאסור זאת לא שבתק חי לכל בריה. וכי נשב ונסתגר בתוך הבית כל השבת?! ועוד שזה חומרא שמביא לידי קולא, שיפסיד תפילה במנין, ולא יוכל ללכת ללמוד בבית הכנסת וכו' (ו.ז.ו.).

שעת הדחק: הרבה רבנים מורים שמציאות מורכבת זו מוגדרת כשעת הדחק, ולכן יש לסמוך על שיטות המקילים, שהרי לדעת הרבה מגדולי הפוסקים מותר ההליכה לפני המצלמות כפי שהובא בפנים. וכן שמעתי מהג"ר אריה צבי רוטנברג שליט"א, שודאי עצם הנדון נתון לגדולי הדור. אולם למעשה המציאות הוא, שאין אפשרות להזהר בזה, כי כל תקופה נוספים מצלמות בעוד מקומות, לכן אפשר לכתחילה לסמוך על המקילים. וכן שמעתי מהג"ר אברהם דרברמדיקר שליט"א, שלמעשה 'העולם' הולך במקומות שיש מצלמות כי אין ברירה אחרת. וגם מצד ההלכה ניתן לסמוך על דברי השבט הלוי' שאין בזה שם מלאכה כלל.

סברא נוספת שמעתי מהג"ר יצחק איזיק סילבר שליט"א, שמכיון שאי אפשר ללכת ברחוב באופן אחר, שוב נוכל לומר על כך 'היינו רביתי'הו'. כעין שמצינו שהאוכל ענב לא נחשב סוחט, כי כך דרך אכילתו. כך ההולך ברחוב לא נחשב כותב, כי כך דרך הליכתו. ואמר רב העיר אלעד הג"ר שלמה זלמן גרוסמן שליט"א, שמכיון שיש דעות שמתירים, לכן הוא לא יכול לעכב על העירה, מלהפעיל את המצלמות בשבת (מ.ז.).

כלפי מצלמות 'הכותל המערבי' ושאר מקומות שניחא ליה במצלמות מטעמי בטחון, הדבר יותר חמור לשיטת כמה פוסקים, וגם בזה יש מקילין לסמוך על שיטות המתירים, משום שזה גדר של שעת הדחק. ויבואר אי"ה בגיליון הבא. ❖

מלאכת כותב: בנוגע לאיסור 'כותב' או איסור 'רושם', שהוא תולדה של 'כותב', יש לדון אם יש בזה חשש מלאכת כותב שהרי ע"י כניסתו למקום זה משתנה התמונה המוקרנת ע"ג המסך, וכאילו האדם עצמו משנה את התמונה שעל גבי המסך ואין זה גרמא אלא מעשה בידים. ויש לדון: אם כתב מחשב על גבי מסך נחשב כתיבה כדי לעבור עליו משום מלאכת כותב, כיון שדעת בני אדם דנה זאת ככותב ואין זה דומה לאדם העומד לפני המראה. או דלמא אין זה בגדר מעשה כתיבה, שהרי אינו מצטייר על גבי נייר ובדיו, אלא נקלטים במחשב באותות חשמליים, והעלאת התמונה על המסך באלקטרודות זעירים שאין בהם ממש, ואין כאן שום ממשות של כתב רק הקרנת צורת האות או התמונה על גבי המסך, והקרנה זו מסתלקת בקל בלי להשאיר שום רישום, והרי זה כשיקוף תמונה במראה. ויש לדמותו למה שכתב הפרי מגדים (משבצות זהב שמג) לגבי כתב בחלב ונבלע בנייר ואין רישומו ניכר עד שנותן אותו אצל האש, שאסור רק מדרבנן. ובמחשב יתכן דאפילו מדרבנן מותר, כי אינו כתב כלל.

לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א, הוא כותב רק מדרבנן [הגר"ש אלישיב נוקט דהוי דרבנן משום דאין דרכו של אדם לכתוב על ידי עמידה מול המצלמה. והגר"נ קרליץ שליט"א נוקט דחשיב כתב שאינו מתקיים כיון שאין רגילות לקיים את התמונה הזאת לזמן ממושך וקיל טפי מכתב שע"ג צידי הדפים שכתב החזו"א סי' ס"א דחשיב כתב שאינו מתקיים כיון שהספר עומד להפתח ולהסגר ובספר נשמת אברהם (או"ח סי' ש"מ) מביא בשם הגר"ש ז"א אורבאך זצ"ל שדעתו שכתב שע"ג מסך של מוניטור הוא כתב דרבנן ולא כתב גמור.

והנה לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל גם אם נחשב כתב, אם אין דעת האדם נתונה על כך ולא איכפת לו בזה כלל וצילום תמונתו נעשה ממילא, אין זה נחשב כלל מלאכת מחשבת בשבת. ואפשר להקל בשעת הצורך כגון לבקר קרוב בבית החולים, מחמת סברא זו. וכן דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל בתשובה הנדפסת בסוף הספר ארחות שבת. אולם בספר חוט שני להגר"נ קרליץ שליט"א אסר בזה בכל גווניו.

אך סברא זו אינה קיימת במקרה שהאדם גורם בכוונה שתמונתו תיראה במסך וכגון בבנין שאין אפשרות להכנס בלי שתיראה תמונתו ע"ג מסך ואז פותח לו השוער את הדלת שדעת הגר"ש אלישיב לאסור זאת, ובספר בצל החכמה להג"ר בצלאל שטרן זצ"ל (ח"ו סי' ס"ה) היקל בזה, וסובר שהתמונה שעל גבי המסך אינה ציור כלל, אלא היא כתמונת האדם המשתקפת במראה. וכן היקל בזה הגר"מ שטרנבוך שליט"א (בתשובותיו ח"ב סי' קפ"ט).

וכל הנ"ל הוא לענין מלאכת כותב, אך מלבד זה יש לדון גם לענין מלאכת בונה משום השינויים בזרמי החשמל הנפעלים מחמת התמונה הנקלטת במצלמה, אמנם לפי המתירים מחמת הסברא הנ"ל שאין זה מלאכת מחשבת, היתר זה מהני גם לשאלה זו של שינויי זרם החשמל.

עד כאן הציטוט מספר ארחות שבת.

ועיין במאמרו של הג"ר לוי יצחק הלפרין שליט"א (קובץ ישורון חלק כט) שהצילום דומה למי שעומד מול מראה, ואין בכך משום כתיבה כלל. (על דעתו של הגאון רבי אשר ויס שליט"א, ראה בישראל שם, ובשו"ת מנחת אשר ח"א סי' לב).

6. אינה מלאכה!

לאו שמיה מלאכה: ההיתר העיקרי הוא שאין לשייך לאדם תוצאה שאינו חפץ בה ואין לו שום קשר לעשייתה, סברא זו מיוחסת להגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (במכתב שנד' בסוף ארחות שבת ח"א עמ' תקיג, ושוב נד' גם בשבט הלוי ח"י סי' קס) שמותר בהחלט בכל האופנים. דאם אין אדם עושה שום פעולה של מלאכה דרך מעשה, רק עומד והולך כדרכו, ועי"ז גם בלי דעתו וכוונתו נעשית יצירת מעשה מאליה, אין בזה עכ"פ מלאכה דאורייתא, כי התורה אסרה מלאכת מחשבת, דהיינו פעולת מעשה ומחשבת, ולא מצינו כזה בל"ט מלאכות ותולדותיהם דמשכן, ואינו דומה כמובן למלאכה גרועה, על דרך שכתבו התוס' (ריש שבת) אע"פ שבדאי אסור מדרבנן, א"כ יש לצדד להשיטות דפסיק רישיה בדרבנן מותר כשאינו מתכוין סתם, כמבואר במג"א ובפוסקים (או"ח סי' שיד). וכל זה מדובר באופן שהכניסה היה לצורך חולה, או ביקור חולים כהלכה. עכ"ד.

בסברתו הרחיבו בקובץ הישר והטוב (קובץ כא), אחרי שביררו את המציאות היטב עם טכנאים ומומחים בכירים, ויוצא מדבריהם שעיקר הסברא שחידש השבט הלוי הוא, שאין זה מוגדר מעשה שלו, ולכן מותר כל סוגי המצלמות שהמצלמה הוא כמו עין של אדם שאין המציאות הנראית שותפה לראיתו. בשונה מקרני לייזר של מעלית או דלת אוטומטית שם נוצר סגירת מעגל על ידי פעולת האדם, משא"כ במצלמה הוא מצלם כל הזמן, והרי זה דומה לאדם שיושב ומצייר במכחול את האדם שעובר על ידו או גוי שעומד ומחליט לצלם את היהודי שהולך לבית כנסת, שם ודאי אין כאן מלאכה. וכי בגלל שגוי יחליט לצלם יהודי בשבת הוא יצטרך לעמוד 'דום'. אכן השבט הלוי מגביל את דבריו, שכל ההיתר הוא רק כאשר אינו מעוניין שיראו אותו, אבל אם מתכוון להצטלם אסור.

והוסיף הגר"י פרידמן שליט"א שזה עדיף מפסיק רישיה דלא ניחא ליה, ששם יש לאדם קשר ישיר לתוצאה שנגרמה ממעשיו, ואז הפסיק רישיה מיחס את המעשה לאדם, אבל הליכה ברחוב לא נחשב כתיבה כלל ולכן מותר לכתחילה. וכן שמעתי מהג"ר נתנאל לינדר שליט"א שלמעשה המיקל יש לו על מי לסמוך, להתיר ללכת תחת עין המצלמה בשבת.

7. החילוק בין שבת למזיק

אולם מדגיש הג"ר אברהם דברמדיקר שליט"א, שכל זה הוא רק לגבי שבת שמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל לגבי מזיק לא נאמרו גדרים אלו, כפי שהאריך בספרו על כך. ובמזיק יש גדרים ברורים המחלקים אם זה ודאי או לא. אבל בשבת זה גדרים של 'מלאכת מחשבת' ומעשה שלו. ובלומדעס' החילוק הוא שבמזיק החסרון של חבירו הוא סיבת האיסור, וכל שנעשה בודאות מכוחו חייב. אבל בשבת אין איסור שיתבשל ממילא אוכל בשבת, אלא יש דין שביתה על הגברא, שהוא אסור לו לבשל, והוא צריך לשבות ממלאכה, ולכן תלוי באופן הפעולה האלקטרונית, והליכה לפני מצלמה שמבחינה אלקטרונית ודיגטלית הוא לא חלק מהמעשה הנפעל התיר הרב ואזנר כלפי מלאכת שבת. למרות כל זאת בפעולות בשלט רחוק שם זה מלאכה גמורה כפי שהאריך במאמרו (הובא בקובץ 'עטרת שלמה' חלק ג' עמוד קטז). וכן כתוב בארחות שבת (פרק כו סעיף כה) כלפי מערכות המופעלות על ידי עין אלקטרונית, או גלאים מסוגים שונים, דינם כמופעל בידים על ידי האדם הגורם להפעלתם, ואין זה בגדר גרמא.

בישול בחמה - ויש להוסיף שאע"ג שבעלמא כל מלאכה שהיא שלא כדרך אסור לפחות מדרבנן, כאן מותר לגמרי. וכמו שמצינו כלפי המבשל בחמה שמפורש בגמ' (שבת דף לט.) ונפסק ברמב"ם (שבת פרק ט' הלכה ג') ובשו"ע (או"ח סימן ש"ח סעיף ג') שמותר לכתחילה. ופירש רש"י הטעם משום שאין דרך בישול בכך. ומקשין העולם הרי כל מלאכה שעושה אותה שלא כדרך, נאסר מדרבנן, ומדוע כאן מותר לכתחילה? ותירץ האבני נזר, שהשמש מהלך לדרכו כדכתיב במזמור 'השמים מספרים' (תהלים פרק יט) והוא פָּחַתָּן יֵצֵא מִחַפְתּוֹ יֵשֵׁשׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אֲרָח: ולכן אינו מוגדר כמעשה בישול כלל. כעין סברא זו אפשר לומר על האדם הצועד ברחוב לדרכו ואין בדעתו לעשות מלאכה, שאין כאן מעשה כתיבה כלל (מ.ד.ל.).

8. עוד סברות להתיר

צילום תמידי: המצלמה מצלמת כל הזמן ואין הבדל מצד פעולת הצילום, וגם אם לא ילך המכונה תצלם, אלא שאם הולך, המכונה מצלמת אותו, ואם לא ילך, המכונה תצלם אדם או חפץ אחר, הרי שמה שהולך אינו עושה שום פעולה, ואין כאן מלאכת שבת כלל, לסברא זו פעולת הצילום מיוחסת לאדם שהפעיל את המצלמה, ולא מתיחס לאדם העובר תחת עין המצלמה (ה.י.). סמך לזה במשנה ברורה (שב, נה) בנוגע לכביסה המונחת בדלי מלא מים, שמותר ליטול ידים, שהרי גם אם לא יכניס מים חדשים, יכבס. ואף על פי שכעת מתכבס על ידי מים שהוא שופך, מכל מקום אין זה איסור. אכן סברא זו אינה קיימת כלפי סוג המצלמות שאם אין תנועה אין אגירה במחשב של התמונות ורק אם יש תנועה זה מפעיל חיישן מסוים שגורם לאגור במחשב (י.ט.), נמצא שאז הוא כן מפעיל איזה שהוא מעגל חשמלי.

מתעסק: ידוע שהתיר גאב"ד לונדון הג"ר חנוך העניך פאדווה זצ"ל (בספרו חשב האפוד) ללכת ברחוב באנגליה, אף שנדלק נורות בזמן הליכתו, שכיון שזה בדרך של מתעסק מותר. וגם בזה יתכן להגדיר את זה כמתעסק. אכן יש חולקים שלא חשיב זה מתעסק כיון שידוע שהוא פועל את הדלקת הנורה.

שינוי מתח: יש דנים אולי השינוי מתח, שיש במערכת הצילום נחשב מלאכה. אכן דעת הג"ר אשר ויס שליט"א שזה ודאי מה שיש שינוי בזרם או מתח חשמלי על-ידי ההליכה לפני המצלמה, אין בכך איסור כיון שאין פתיחת וסגירת מעגל חשמלי. בנוגע לסברא זו, ראה באריכות בדברי הרב יצחק הלפרין שליט"א (ישורון יא, עמ' תשכא).

צידת צבי: עוד סברא שמעתי מהג"ר משה הלל הירש שליט"א על פי דברי האבני נזר (או"ח סימן קצד) בביאור ההיתר לסגור דלת כשצבי נמצא בבית, כל שאין כוונתו לצידת הצבי אלא לשמירת הבית, ותוכן דבריו הוא שאע"פ שנקרא מלאכת מחשבת לעניין שבת, אינו חייב אלא בכוונה, כיון שאינו אלא גרמא. וא"כ גם אי נימא שיש כאן מלאכת מחשבת, הרי שכל שאינו מכוון להצטלם אין איסור בדבר, כי הוא הולך לדרכו וממילא נפעל הצילום.

כיתוב של עוגה: עוד סברא להתיר, שמעתי מהגרי"א סילבר שליט"א, שזה לא חשיב כתב כלל, כמו שמצינו בנוב"י בהלכות שבת שמותר לאכול כיתוב שעל גבי עוגה משום שלא חשיב כתב כלל. ועוד דהוי דרך אכילה ולא דרך מחיקה, ואין כאן שם מלאכה, כך גם ההולך ברחוב כל מעשיו הם דרך הילוך, ולא דרך כתיבה ואין בזה שם מלאכה כלל.

ועוד שהרי דעת התרומת הדשן שהביא המגן-אברהם (שיד, ה) ש'פסיק רישא' בדרבנן מותר, ואע"פ שהפוסקים חלקו בזה (ראה מגן אברהם שם), אבל כיון שיש כמה צירופים במקרה דנן, יתכן להתיר. חלק ניכר מהדברים הם מתוך מאמרו של הרב עובדיה יוסף טולידנו שליט"א שביירר היטב את כל העניין. ❖

הערות מבני החבורה

מי גונב את הקוגל בשבת ????

בקובץ ווי העמודים (שבט תשע"ו מספר 26 עמוד נב) מופיע השאלה, שהובאה לפני הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א.

שאלה: מידי שבת בשבתו אנו מתפללים במנין ותיקין, ולאחר התפילה יש לנו שיעור של שעה וחצי בגמרא והלכה. כדי שנוכל ללמוד רעננים בשיעור, מתקיים מיד לאחר התפילה קידוש בבית הכנסת, עם עוגות וקוגל אטריות, כאשר הקוגל מונח על פלטה חשמלית כל השבת.

לאחרונה אנו מגיעים בשבת בבוקר לקידוש, ורואים שחסר כמות מכובדת של קוגל, מסתבר שיש אינשי דלא מעלי, שנכנסים לביל שבת לבית הכנסת ואוכלים כמות ניכרת מהקוגל שהכנו לצורך הקידוש. עלה בדעתנו להתקין מצלמה בבית הכנסת, ולכוון אותה שתפעל רק בשעה שאין בה מתפללים, וכמובן שתכבה בשעות שהמתפללים מתחילים להגיע לתפילה, ובעזרת השם, נוכל לתפוס את הגנבים בעזרת המצלמה.

השאלה האם מותר לעשות כן, שמצד אחד אנו מכשילים את הגנבים כשהם עוברים ליד המצלמה, הם כאילו מנציחים את עצמם על המסך, ואולי יש בזה איסור 'לפני עור'. אך מצד שני, הרי הגנבים לא יודעים על קיום המצלמה, ואם כן כשהם נכנסים לבית הכנסת כאשר המצלמה פועלת דינם רק כמתעסק, ואינם עוברים על איסור, ועוד שכלפי הגנב זה ודאי פסיק רישא דלא ניחא ליה שהרי אינו מעוניין שיצלמו את מעמד הגניבה, ואם כן אולי מותר להתקין את המצלמה?

תשובה: לכאורה מותר, וכמו שאמר מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ומרן בעל השבט הלוי זצ"ל, ומרן הגר"נ קרליץ שליט"א (הובא בארחות שבת פרק כו הערה מד), שההולך ברחוב ויודע שבעברו ליד בנין מסוים ידלק אור, אין בזה איסור, והטעם כיון שהאדם אינו מעוניין באור הזה כלל, ואין לו קשר ישיר למלאכה, אלא היא נדלקת בריחוק ממנו, ואין כאן תועלת המיוחסת אליו, אין זה מלאכת מחשבת, שאטו אם יהיה לוויין בשמים המצלם מי שהולך בארץ, נימא שיאסר לילך אם ידוע שתמונתו נרשמת עכשיו במצלמת הלוויין, ופשוט שאין בזה איסור, כיון דאין לאדם שום קשר למלאכה הזו, והיא נפעלת בריחוק ממנו, ואין לו תועלת ממנה, אין זו מלאכת מחשבת כלל.

אמנם נראה שאף שאין איסור לעבור, אבל בכל זאת אין זה כבוד לשבת להתקין מצלמה שתצלם את העוברים ושבים, ובפרט שכל מטרת ההתקנה היא 'לצורך שבת', ואין הקוגל כל כך חשוב שבשביל זה צריך להתקין מצלמה, אך העצה היא, לכתוב שלט שהמקום מצולם, וזה מותר, ובזה כבר די להתיע את הגנבים. - עד כאן תשובת הגר"י זילברשטיין.

העירו, שבאמת ברגע שיש שלט שהמקום מצולם, אין כבר 'לפני עור'. כי הרי כל אדם רשאי להתקין מצלמות ברשותו, כאשר מודיע לכל הנכנסים 'כאן יש מצלמה', ואם יכנסו לטווח הצילום הרי זה אשמתם (ב.ו.).

הלעיטהו לרשע וימות

שאלה: שאלו (י.מ.ג.), גם אם נניח שיש כאן לפני עור, לכאורה עדיין יש מקום להתיר להכשיל את הגנב בצילום מעשיו הנבזים, מצד הדין של 'הלעיטהו לרשע וימות', והקולר יהיה תלוי בצוארו, כעין המבואר בגמ' בב"ק (דף סט.). או דלמא לא שייך לומר עליו 'הלעיטהו לרשע וימות', כי בסך הכל גנב זה רעב וחפץ לאכול חתיכת קוגל חמה, ויש לו הוראת היתר שבכל מקרה יישאר מספיק לשיעור של הבוקר, וגם שהקוגל נתרם לטובת באי ביהמ"ד וגם הוא בתוכם.

תשובה: מסקנת הגר"י זילברשטיין בספרו חשוקי חמד (בבא קמא, דף סט ע"א), שבגנב סתם לא אמרינן 'הלעיטהו לרשע וימות', כי כבר שלמה המלך אמר (משלי פרק ו, ל) לא יבזזו לגנב פי יגנוב למלא נפשו פי ירעב: ורק באופן שהגנב התעלל בגנב להכעיס עד כדי פיקוח נפש, רק אז מתיר הגר"י זילברשטיין להכניס לו רעל בכריך (ווי העמודים). ❖

יצחק הפסח

כתובות, הצרות, והארות. נ"י: 052-7687405 | פקס: 02-6507823
התורה והאורחות - פירושים על פסוקים - אורח חיים - אורח חיים - אורח חיים